

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Małgorzata Manowska (spr.)

Sędzia SA – Teresa Mróz

Sędzia SA – Małgorzata Kuracka

Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 10 stycznia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Agencji (...) z siedzibą w W.

przeciwko J. P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 10 maja 2012 r., sygn. akt III C 486/11

I. zmienia zaskarżony wyrok częściowo nadając mu następującą treść:

1. uchyla nakaz zapłaty z dnia 4 marca 2011 r. co do kwoty 78.138,97 zł (siedemdziesiąt osiem tysięcy sto trzydzieści osiem złotych i dziewięćdziesiąt siedem groszy) wraz z ustawowymi odsetkami zasądzonymi od tej kwoty i w tej części powództwo oddala, natomiast w pozostałym zakresie nakaz zapłaty utrzymuje w mocy;

2. zasądza od Agencji (...) z siedzibą w W. na rzecz J. P. kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

3. nakazuje pobrać od Agencji (...) z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Warszawie) kwotę 3.099 zł (trzy tysiące dziewięćdziesiąt dziewięć złotych) tytułem części opłaty sądowej od zarzutów od nakazu zapłaty;

II. w pozostałym zakresie apelację oddala;

III. zasądza od Agencji (...) z siedzibą w W. na rzecz J. P. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. nakazuje pobrać od Agencji (...) z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Warszawie) kwotę 3.922,55 zł (trzy tysiące dziewięćset dwadzieścia dwa złote i pięćdziesiąt pięć groszy) tytułem części opłaty sądowej od apelacji.

UZASADNIENIE

Powód Agencja (...) pozwem z dnia 24 lutego 2011 r. wniosła o zasądzenie od pozwanego J. P. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) z siedzibą w P. kwoty 82 579,77 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 listopada 2010 r. do dnia zapłaty.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym w dniu 4 marca 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił powództwo.

Od powyższego nakazu zapłaty pozwany J. P. wniósł zarzuty, wnosząc o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwany podniósł, iż otrzymał od powoda pomoc finansową w kwocie 50 598,48 zł, a także, iż kontrola dokumentacji księgowej dokonana przez powoda nie wykazała żadnych uchybień. Nadto pozwany wskazał, iż strona powodowa nie zapoznała go z protokołem pokontrolnym, jak również nie wezwała do zapłaty sumy wekslowej, co zdaniem pozwanego świadczy o braku podstaw do wykorzystania weksła wystawionego przez pozwanego.

Na rozprawie w dniu 16 kwietnia 2012r. pozwany uznał powództwo do kwoty 2 736,61 zł wraz odsetkami liczonymi jak od zobowiązań podatkowych od kwoty 1763,80 zł. oraz od kwoty 972,81 zł.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 10 maja 2012 r. utrzymał w mocy nakaz zapłaty.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 6 maja 2005r. pozwany J. P. prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą (...) z siedzibą w P. zawarł z powodem Agencją (...) umowę nr (...).

Przedmiotem umowy było udzielenie pozwanemu pomocy finansowej w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej polegającej na zbieraniu zwłok zwierzęcych, ich transporcie do najbliższego zakładu przetwarzającego z listy zakładów wskazanych przez Główny Inspektorat Weterynarii. Zgodnie z umową, przyznana pozwanemu pomoc finansowa miała być przeznaczona na częściowe pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem działalności. Nadto w umowie określono, iż pomoc finansowa udzielona pozwanemu nie może przekroczyć 98 % kosztów operacyjnych związanych z wykonywaniem działalności. Pomoc finansowa udzielona pozwanemu została określona na kwotę 50 598,48 zł.

Zgodnie z § 6 umowy, pozwany jako podmiot otrzymujący pomoc finansową, zobowiązał się do pełnej realizacji działalności określonej w § 1 na obszarze określonym w § 2 i właściwego wykonywania działalności, umożliwienia przeprowadzenia przez Agencję kontroli realizacji działalności, przechowywania oryginałów dokumentów, w szczególności faktur, umów i rachunków związanych z realizacją działalności przez okres 5 lat licząc od dnia dokonania przez Agencję ostatniej płatności dotyczącej pomocy należnej w danym roku, poinformowania dostawców surowca, o możliwości kontroli przez przedstawicieli Agencji, udostępniania kontrolującym, wymienionym w ust. 2, dokumentów i wszelkich innych dowodów źródłowych związanych z realizacją działalności.

W świetle natomiast § 8 umowy podmiot uzyskujący pomoc finansową tracił prawo do niej, a w przypadku przekazania takowej zobowiązywał się do jej zwrotu w razie uniemożliwienia dokonania kontroli dokumentów lub wizytacji terenowych, o których mowa w § 6, braku udokumentowania kosztów działalności, niezgodności pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności, złożenia przez podmiot fałszywych informacji lub oświadczeń.

W tym przypadku osoba taka zobowiązana była do zwrotu otrzymanej pomocy finansowej wraz z odsetkami jak dla zaległości podatkowych liczonymi od daty przekazania przez Agencję pomocy finansowej na rzecz podmiotu, w terminie 14 dni od dnia otrzymania oświadczenia o wypowiedzeniu umowy, jednocześnie na mocy przedmiotowej umowy strony ustaliły zabezpieczenie w postaci weksła własnego in blanco wraz z deklaracją wekslową.

Podpisując z powodem umowę nr (...), pozwany w deklaracji wekslowej wyraził zgodę na wypełnienie przez Agencję (...) weksła własnego in blanco w każdym czasie w wypadku niewykonania przez wystawcę weksła własnego in blanco zobowiązań z zawartej umowy w dniu 6 maja 2005r. na sumę całkowitego zobowiązania wraz z odsetkami w wysokości jak od zaległości podatkowych.

Udzieloną pomoc finansową Agencja przekazywała pozwanemu w okresach miesięcznych począwszy od stycznia 2005r. a skończywszy na lipcu 2005r. na podstawie składanych przez J. P. wniosków.

W 2005 r., na zlecenie powoda, realizacja zawartej umowy została objęta kontrolą biegłego rewidenta w zakresie prawidłowości wykorzystania środków publicznych.

Powyższa kontrola wykazała m.in., iż wnioskowane przez pozwanego miesięcznie kwoty nie były prawidłowe i nie miały potwierdzenia w pełni w dowodach źródłowych, przy czym zgodnie z opinią biegłego rewidenta w maju i czerwcu doszło do przekroczenia 98 % limitu w kosztach poniesionych na działalność określoną w umowie. Nadto przeprowadzona kontrola wykazała, iż pozwany nie prowadził żadnej ewidencji księgowej, zaś dokumentację sporządzał na potrzeby wypełnienia miesięcznych wniosków o wypłatę zestawienia kosztów z wyliczeniami poszczególnych kwot. Nadto biegły rewident wskazał, iż kwota nadmiernie i nienależnie pobranej przez pozwanego pomocy wyniosła w 2005 r. 2.736,61 zł, a także, iż pozwany odliczał koszty brutto od prowadzonej przez siebie działalności.

Sąd Okręgowy uznał, że wręczony stronie powodowej przez pozwanego weksel gwarancyjny został wypełniony zgodnie z porozumieniem. Pozwany bowiem, jak wynika z kontroli biegłego rewidenta nie był w stanie udokumentować kosztów swojej działalności, co przesądza o utracie przez niego pomocy finansowej wobec § 8 umowy. Przeprowadzona kontrola wykazała, iż pozwany nie prowadził żadnej ewidencji księgowej, zaś dokumentację sporządzał na potrzeby wypełnienia miesięcznych wniosków o wypłatę zestawienia kosztów z wyliczeniami poszczególnych kwot.

W ocenie Sądu I instancji, sam fakt braku wypowiedzenia umowy nie jest podstawą do uwzględnienia zarzutu pozwanego o wypełnieniu weksła niezgodnie z deklaracją wekslową. Treść zawartej pomiędzy stronami umowy, a w szczególności deklaracja wekslowa upoważniały powoda do wypełnienia weksła w każdym czasie, jeżeli tylko pozwany nie wypełnił zobowiązań z zawartej umowy. Dlatego też, zdaniem Sądu Okręgowego bez znaczenia pozostaje brak uprzedniego wypowiedzenia umowy, tym bardziej, że zastrzeżony został w umowie pięcioletni okres na przeprowadzenie kontroli co do prawidłowości wykorzystania przekazanych środków finansowych.

Zdaniem Sądu I instancji, brak było podstaw do kwestionowania sposobu dochodzenia roszczenia przez powoda z uwagi na nie przedstawienie weksła do zapłaty, co zarzucał pozwany. Sposób, w jaki przedstawiono weksel do zapłaty był bowiem zgodny z deklaracją wekslową. Obowiązek „przedstawienia weksła do zapłaty” wynika wprost z art. 38 prawa wekslowego, przy czym za czyniące zadość temu obowiązkowi należy uznać sposób, w jaki dokonał tego powód – kierując do pozwanego pismo z dnia 28 października 2010 r. i wskazując w nim, iż z weksel został wypełniony na kwotę 82.579,77 zł. z datą płatności określoną na 8 listopada 2010 r.

Sąd Okręgowy uznał, że nie zasługuje na uwzględnienie także zarzut podnoszony przez pozwanego o niedoinformowaniu go o wynikach przeprowadzonej kontroli, albowiem wystąpienie pokontrolne zostało do J. P. wysłane w dniu 21 maja 2010 r. Wystąpienie to zawierało wnioski biegłego rewidenta.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości.

W apelacji zarzucił naruszenie prawa materialnego, to jest:

- a) art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe; (Dz. U. z dnia 11 maja 1936 r.) poprzez przyjęcie, iż weksel in blanco uzupełniony został zgodnie z zawartym porozumieniem,
- b) art. 484. § 2 i art. 5 k.c. poprzez ich niezastosowanie dla potrzeb rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie;

W apelacji zarzucono także naruszenie przepisu 233 k.p.c. poprzez przekroczenie przez Sąd Okręgowy zasady swobodnej oceny dowodów, które przejawiało się pominięciem przy wydaniu orzeczenia dowodu z zeznań świadków M. W. i P. U. oraz zeznań świadka J. W..

W konkluzji skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest bezzasadna jedynie w części, w jakiej pozwany uznał powództwo, to jest w zakresie kwoty 2.736,61 zł wraz odsetkami przewidzianymi w umowie zawartej pomiędzy stronami. W tym zakresie apelacja podlegała oddaleniu.

W pozostałej części apelacja okazała się zasadna.

Przede wszystkim wskazać należy, że Sąd Okręgowy błędnie przyjął, iż J. P. nie wywiązał się z umowy z dnia 6 maja 2005 r. przez zaniechanie prowadzenia właściwej dokumentacji księgowej.

W paragrafie 6 umowy przewidziano, że pozwany zobowiązuje się do przechowywania oryginałów dokumentów, w szczególności faktur, umów i rachunków związanych z realizacją działalności przez 5 lat, licząc od dnia dokonania przez Agencję ostatniej płatności dotyczącej pomocy należnej w danym roku. W umowie nie uściślono w ogóle o jakie dokumenty chodzi. W raporcie z audytu przeprowadzonego w 2005 r. wskazano, że pozwany prowadził wyłącznie ewidencję przychodu, co było zgodne z wymogami ustawy z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, jak również ewidencje określone przez przepisy ustawy o podatku od towarów i usług służące do określenia podatku naliczonego i podatku należnego. Na pytanie: „czy wnioskowane kwoty pomocy finansowej wynikały z ewidencji księgowej prowadzonej przez J. P. oraz dokumentów źródłowych sporządzonych zgodnie z przepisami wymaganymi przy prowadzonej działalności?” biegli odpowiedzieli, że pozwany nie prowadził żadnej ewidencji księgowej, natomiast sporządzał na potrzeby wypełnienia miesięcznych wniosków o wypłatę zestawienia kosztów z wyliczeniami poszczególnych kwot. Zdaniem biegłych dokumentacja ta była czytelna i przejrzysta, a kontrolujący opierali się w czasie kontroli również na dokumentach źródłowych. Oznacza to, że pozwany gromadził dokumenty źródłowe (typu rachunki, faktury) w związku z prowadzoną działalnością natomiast nie prowadził ewidencji księgowej, gdyż nie była ona wymagana przez obowiązujące przepisy. W par. 8 pkt. B umowy zastrzeżono natomiast zwrot pomocy finansowej w razie braku udokumentowania kosztów działalności. Jeśli zatem strona powodowa wymagała prowadzenia przez J. P. jakiejś dodatkowej ewidencji księgowej, ponad tę, do prowadzenia której pozwany był zobligowany na podstawie ustawy, to takie konkretne wymaganie powinno być przewidziane w umowie. Brak takiego wymagania nie może obciążać pozwanego w sytuacji, gdy to strona powodowa zastrzega dla siebie prawo przeprowadzenia kontroli w ciągu następnych pięciu lat, a której wyniki mają decydować o obowiązku zwrotu całej udzielonej pomocy finansowej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał, że J. P. naruszył warunki umowy z dnia 6 maja 2005 r, jedynie w tym zakresie, że w dowodach źródłowych nie znalazły potwierdzenia kwoty: 1.763,80 zł. za maj 2005 r. oraz 972,81 zł. za czerwiec 2005 r. Przekroczenie limitu 98 % kosztów poniesionych na działalność określoną w umowie nastąpiło jednak na skutek zaliczenia do kosztów podatku od towarów i usług (przyjęcie kwot brutto z faktur) w sytuacji, gdy pozwany był podatnikiem tego podatku i mógł korzystać z jego odliczenia lub zwrotu, ujęciem we wnioskach w kosztach w pozycji „podatki i opłaty” zryczałtowanego podatku dochodowego, zaliczeniem do kosztów należnego podatku od towarów i usług od udzielanej przez stronę powodową pomocy w wysokości 7 % liczonego od otrzymanych kwot. Kontrolujący biegli stwierdzili, że nie jest ich zadaniem stwierdzenie czy kwota pomocy z (...) powinna być opodatkowana podatkiem VAT nie mniej jednak podatek taki nie jest kosztem kwalifikowanym do refundacji.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powyższe uchybienie jednak nie skutkowało obowiązkiem zwrotu przez J. P. całej pomocy finansowej uzyskanej od (...) i to wraz z odsetkami liczonymi jak od zaległości podatkowych, naliczanymi od dnia przekazania tej pomocy.

Przede wszystkim wskazać należy, że zgodnie z par. 8 c i d umowy, pozwany tracił prawo do pomocy finansowej, a przekazaną już pomoc finansową zobowiązany był zwrócić, jeśli wystąpiła niezgodność pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności jak również w przypadku złożenia przez beneficjenta fałszywych informacji lub oświadczeń. Pierwsza z wymienionych sytuacji nie zachodziła w sprawie niniejszej, gdyż pozwany pod względem rzeczowym w pełni wywiązał się z zobowiązania. Informacje, co do wysokości kosztów poniesionych w związku z prowadzoną działalnością były, obiektywnie rzecz biorąc nieprawdziwe, jednak trudno tutaj uznać, że pozwany świadomie podał je jako fałszywe. Z zeznań E. P., które Sąd I instancji uznał za wiarygodne wynika bowiem, że odliczając koszty brutto pozwany działał w przeświadczeniu, że jest to metoda prawidłowa. Przeświadczenie to utwierdzone było przez pracowników Agencji, do których świadek zwracała się telefonicznie. Zeznania E. P. korespondują z zeznaniami M. W. w tym sensie, że świadek ten zeznał, iż Agencja wysyłała do beneficjentów zasady rozliczania kosztów związanych z pomocą finansową udzielaną przez stronę powodową. M. W. nie pamiętała jednak, czy taki dokument został przez nią wysłany także pozwanego, a sam pozwany okoliczności tej nie potwierdził.

Powyższe oznacza, że sposób rozliczania kosztów prowadzonej działalności w związku z którą Agencja udzielała pomocy finansowej były na tyle skomplikowane dla rolników – przedsiębiorców, że wymagały ich sprecyzowania przez stronę powodową. Nie wykazano, aby pozwany otrzymał taką instrukcję, zaś E. P. zeznała, że odliczając koszty działalności brutto konsultowała się telefonicznie z pracownikami Agencji. Nie sposób zatem przyjąć, aby pozwany w ogóle naruszył postanowienia umowy łączącej strony przez podanie fałszywych informacji. Skoro jednak J. P. uznał powództwo w zakresie nienależnie otrzymanej finansowej wraz z odsetkami liczoną przez Agencję i była to rzeczywiście kwota nienależnie uzyskana przez pozwanego, to apelację w tej części należało oddalić.

Na marginesie wskazać należy, że nawet przy przejściu, iż pozwany naruszył warunki łączącej strony umowy w sposób wskazany przez Agencję, to powództwo zasługiwałoby na uwzględnienie jedynie w części uznanej przez J. P.. Zastrzeżenie zawarte w par. 8 umowy z dnia 6 maja 2005 r., które nakazuje beneficjentowi zwrot całej kwoty uzyskanej pomocy finansowej wraz z odsetkami jak dla zobowiązań podatkowych niezależnie od rodzaju uchybienia i w oderwaniu od realiów konkretnego przypadku jest postanowieniem nadmiernie uciążliwym i sprzecznym z zasadami słuszności (art. 5 k.c.). Umowa gwarantuje bowiem powodowi w każdym przypadku prawo dokonania kontroli realizacji umowy oraz zwrot całej pomocy wraz z odsetkami za cały okres od dnia wypłaty pomocy finansowej. Jak pokazuje sytuacja J. P., zastosowanie par. 8 i 9 umowy z dnia 6 maja 2005 r. dawałoby stronie powodowej przysporzenie w kwocie 82.580 zł., chociaż pomoc została wypłacona w sumie 50.598,48 zł., a nienależnie w kwocie 2.736,61 zł. Byłoby to rozwiązaniem sprzecznym z elementarnym poczuciem sprawiedliwości w przypadku, gdy pozwany zrealizował cały zakres rzeczowy umowy, natomiast nienależnie wypłacona kwota pomocy finansowej pochodząca ze środków publicznych wynika z wątpliwości co do sposobu naliczania kosztów działalności, który to sposób mógł być na bieżąco przez stronę powodową korygowany.

Wskazać również należy, że zastrzeżenie zawarte w par. 8 i 9 umowy łączącej strony jest analogiczne co zastrzeżenie kary umownej. Zgodnie natomiast z art. 484 par. 2 k.c. jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane, dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej; to samo dotyczy wypadku, gdy kara umowna jest rażąco wygórowana. Zdaniem Sądu Apelacyjnego sytuacja taka zachodzi w sprawie niniejszej, gdyż pozwany wykonał zobowiązanie w całości, nienależnie pobrana pomoc zamyka się w kwocie 2.736,61 zł., natomiast świadczenie, które miałyby uzyskać powód wynosi 82.580 zł. Fakt, że pomoc udzielona pozwanemu pochodziła ze środków publicznych nie oznacza, iż konstruując umowę, strona powodowa była uprawniona do konstrukcji jej postanowień w sposób oderwany od podstawowych zasad prawa cywilnego, to jest ekwiwalentności i uczciwego obrotu.

Mając na uwadze przedstawione wyżej okoliczności Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 par. 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. orzekł jak na wstępie.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 zdanie drugie k.p.c., uznając, że pozwany przegrał proces co do nieznaczej części swojego żądania.